

Leer weer eens iets uit je hoofd

Bram de Muynck

In klas vier van de (toen nog) bijzondere lagere school te Borssele daagde meester Maljaars ons uit om Lukas 2 uit het hoofd te leren. Als je de helft kende kreeg je een boek. Als je de andere helft ook kende kreeg je nog een boek. De Banier-pockets lagen op voorraad onder in de kast. Spannend! Je oefende, en oefende. Zou je op het laatste moment geen fout maken? We vonden het ook leuk! Als je oefent gaat het steeds beter. Je geheugen helpt je steeds een stap verder op weg. Tot dat je het kent.

De periode waarover ik schrijf betreft de zeventiger jaren. De generatie voor mij had al veel meer uit het hoofd geleerd dan ik. Daarna is het steeds minder geworden. Hoe komt het toch dat de praktijk van uit het hoofd leren teloor is gegaan? De Canadese filosoof Taylor brengt dit soort verschijnselen terug naar één kenmerk van onze tijd. We leven, zo zegt hij, in het tijdperk waarin we alles verwachten van de authenticiteit van de mens. Je doet de dingen niet zozeer omdat je het moet, omdat ze je opgelegd worden, maar omdat je ze persoonlijk belangrijk vindt. Je wilt pas iets aanleren als het een vraag voor je is of een probleem voor je is. Dan heeft het tenminste zin. Als je dan iets geleerd hebt, voelt dat goed. In onze cultuur, is meer waardering voor zelfexpressie dan voor reproductie. Als je je tijdens een presentatie authentiek uitdrukt, vanuit een eigen ervaring, in persoonlijke taal heeft dit meer waardering dan wanneer je herhaalt wat anderen ook al hebben gezegd. Ook al is dat nog zo inhoudsvol, het 'doet' het niet bij het publiek. Iets authentieks is leuk. Herkauwen is verdacht. Geen wonder dat uit het hoofd leren niet populair is.

De aandacht voor zelfexpressie stempelt ons levensgevoel. Zo zijn we allemaal gaan denken. Zo kijken we naar kinderen, maar zo beoordelen we ook dominees of leraren. Zo zijn leraren ook naar het leren gaan kijken, en ouders naar opvoeding. Als kinderen geboeid worden, gaan ze vanzelf aan de slag. Het andere is nutteloos. In het onderwijs maak je leren mogelijk. Je schept een rijk leerklimaat, zo zeggen we dan, en we zorgen dat ze de leerstof op hun eigen manier verwerken. Dat is net even anders dan dat je uitgedaagd wordt om Lukas 2 uit het hoofd te leren. Waar is dat nu goed voor denken we dan? Je kunt het zo lezen in je Bijbel, opzoeken op je app, zelfs nog met kanttekeningen er bij. En het is alleen maar buitenkant: kouwe kennis. Het hart wordt er niet eens door geraakt. Daar gaan pubers de Bijbel toch niet beter door begrijpen? Laat kinderen energie in andere dingen laten stoppen. Zo denken we. En zo denken we eigenlijk allemaal.

Er zitten belangrijke voordelen aan de nadruk op zelfexpressie, zo zegt Taylor. Het maakt je alert. Er wordt wat van je verwacht! Als je een dringende vraag hebt, zoek je een persoonlijk antwoord, geschikt voor jouw situatie. Als leeromgevingen inderdaad rijk en uitnodigend zijn, maakt het kinderen betrokken en geven ze actief betekenis aan de dingen die op hen afkomen. Daarom moeten leraren en ouders vooral doorgaan met vragen uit te lokken, nieuwsgierig te maken.

In dit artikel benadruk ik de andere kant. De overmacht van de zelfexpressie is overweldigend. Andere elementen van leren worden ondergewaardeerd: bijvoorbeeld het nut en plezier om uit het hoofd te leren.

In de vakantie hoorde ik twee kinderen van een jaar of 8 met elkaar praten. Het ging over school. Spontaan begon de één iets op te zeggen. Het waren de klasse-regels op rijm. Het meisje was klaar: 'En nu jij', zei ze, waarop de ander met overgave de versie van haar klasseregels opzegde. Wat gebeurt hier, dacht ik? Waar is uit het hoofd leren goed voor? Ik probeer een paar dingen te noemen. In de eerste plaats: het helpt om een structuur op te bouwen in je hoofd. Het levert ankerpunten. Je onthoudt de klasseregels gewoon beter. Eeuwenlang is dat in de didactiek belangrijk gevonden, en nog. Door de bijbelboeken uit het hoofd te leren, kun je snel iets op zoeken. Doordat je kernteksten uit de Bijbel kent, begrijp je de preek beter. In de tweede plaats, het sluit aan bij onze natuurlijke behoefte om de dingen te kennen. Inprenten doen we als we ergens willen komen. We herhalen een paar keer voor onszelf: eerst links dan rechts, dan die rotonde, dat grote gebouw en dan ben je er. In de derde plaats geeft vreugde. Om uit het hoofd te leren moet je herhalen. Vooral als je het samen doet is dat leuk.

Uit het hoofd leren is dus nuttig en fijn. Waarom doen we het dan zo weinig? De reden dat ik dit schrijf is niet zozeer om kritiek op het onderwijs te leveren. Dat gebeurt genoeg, vaak ook makkelijk en goedkoop. We zijn allemaal kinderen van onze tijd en besmet door het virus van zelfexpressie. Ik stel het vooral aan de orde met het oog op de godsdienstige opvoeding. Het brengt me nog tot een vierde reden om uit het hoofd leren: Gods betekenisgeving gaat aan onze betekenisgeving. Met de doop belijden we dat God de eerste is. Nog voordat wij betekenis konden geven aan de dingen, spreekt Hij zijn Woord over ons uit. Zo werkt de Heilige Geest ook in de godsdienstige opvoeding. Eerst vult hij onze geest met de taal van het Woord, ook als we daar nog niet voor kiezen, het nog niet belangrijk vinden. Maar intussen vormen de woorden onze gedachtewereld.

Dat is dus de reden dat we belangrijke dingen uit het hoofd moeten leren en niet moeten wachten totdat we de inhoud interessant gaan vinden. Wat moet je dan uit het hoofd leren? Vanaf de eerste eeuwen van het christendom heeft de Kerk waarde gehecht aan de belijdenis, het gebed en het gebod. Die drie dingen moeten kinderen heel jong leren. Dit zijn ook precies de dingen die in de Heidelberger Catechismus terugkomen. Maar er is nog zo veel meer. Leer met elkaar ook eens een kerntekst uit het Bijbelboek wat je aan tafel leest. Leer met elkaar Psalm 23, Psalm 100, Jesaja 53 of Lukas 2. Vers voor vers, steeds verder tot dat je het beheerst. Moeilijk is het niet, ook niet vervelend, eerder fijn.

Ik hoor iemand zeggen. Ja maar: niet iedereen vind het leuk om veel en lang uit het hoofd te leren. U hebt gelijk. De één kan het echt veel beter dan de ander. De één vindt het veel leuker dan de ander. Dat gaat nu eenmaal samen op. Laten we dus ook geen zware lasten opleggen

Opvoeden
doe je samen!

waar het ongepast is. Doseer het, stem het af. En als je denkt dat het moeilijk is: probeer het gewoon eens. Je zult merken: uit het hoofd leren is leuk, zeker als je het met elkaar doet.